

**ДОКУМЕНТ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ТРАНСНАЦИОНАЛНО
СТРАТЕГИЧЕСКО ПАРТНЬОРСТВО ЗА РАЗВИТИЕ НА
ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ**

**В ЛУДБРЕГ, КОЧАНИ, ВЕЛИНГРАД И КУШАДАСЪ ЧРЕЗ
ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ**

ИНТЕЛЕКТУАЛЕН ПРОДУКТ 02

Съдържание

1. Описание на съществуващата ситуация в процеса на предучилищно образование в районите на Лудбрег, Кочани, Велинград и Кушадасъ	3
1.1. Преглед на образователната система в Лудбрег, Хърватия	3
1.1.1. Образователна система в Хърватия	3
1.1.2. Образование в Лудбрег	4
1.2. Преглед на образователната система във Велинград, България	6
1.2.1. Образователна система в България	6
1.2.2. Образователна система в община Велинград	7
1.3. Преглед на образователната система в Кочани, Северна Македония	10
1.3.1. Образователна система в Северна Македония	10
1.3.2. Образователна система в община Кочани	13
1.4. Преглед на образователната система в Кушадасъ, Турция	16
1.4.1. Образователна система в Турция	16
1.4.2. Образователна система в Кушадасъ	17
2. Анализ на предизвикателствата в предучилищното образование	19
3. План за действие	21
4. Добри практики в детските градини	24
4.1. Детска градина на Академия Елмхърст (Elmhurst Academy's) - проект "Go-Nuts Bakery"	24
4.2. Kidpreneurs (Детски предприемачи)	25
4.3. Програма за надарени деца	25
4.4. Проект „Приятелството като част от социално-емоционалното развитие“	25

Въведение

Бързото развитие на науката и технологиите е основното предизвикателство пред образователните системи – напредъкът и просперитетът на страната трябва да разчитат на иновативни таланти в областта на науката и технологиите. Децата са важни таланти за бъдещия напредък и развитие на обществото и е необходимо да се актуализират учебните програми за ранно детство, за да бъдат в крак с тази международна тенденция и да се отговори на нарастващата нужда от програми за STEAM (наука, технологии, енергия, изкуство и математика) в класната стая в ранното детско образование. ЕС е изправен пред предизвикателство и една успешно въведена STE(A)M-фокусирана класна стая като образователен подход, много скоро може лесно да бъде призната за ключова сила в напредъка към висококачествено предучилищно образование за всички деца.

Основната цел на проекта е да се насърчи синергията между опита на различни социално-икономически организации и детски градини, с цел да се включи най-добрият опит в ежедневието учебен процес. Концепцията за STEAM класна стая се състои от две основни части:

1. Подходящо работно пространство (детските градини ще осигурят работно пространство /класна стая/), в което ще бъдат инсталирани специално проектирано оборудване и инструменти, подходящи за възрастта на децата в детските градини.
2. Образователна част (методология, базирана на "учене чрез правене", подходяща за възрастта на децата в детските градини, ще бъде разработена от експерти и приета от учителите в детските градини в рамките на обучителните събития).

Основните цели на проекта са:

1. да се подобри качеството и привлекателността на процеса на ранно детско образование в регионите на четири общини от Хърватия, Северна Македония, Турция и България;
2. да се повишат компетенциите и уменията на учителите в детските градини чрез повишаване на теоретичната им подготовка и въвеждане на метода "учене чрез правене" за теми, свързани със STEAM;
3. установяване на стратегическо партньорство между различни социално-икономически типове организации (публични органи; образователни институции; национални, регионални и местни неправителствени организации) за повишаване качеството на образователния процес.

Специфичните цели на планираните дейности в рамките на проекта са:

1. разработване на собствен и иновативен образователен подход, базиран на STEAM класната стая, с голям потенциал за трансфер;
2. разработване и внедряване на специално (подходящо за възрастта на децата) оборудване и инструменти за практическа работа с деца в областта на STEAM, които ще обхванат четири основни теми: основни науки; възобновяеми енергии; енергийна ефективност и екология; и изкуство;

3. подобряване на уменията на децата чрез алтернативни форми на преподаване, особено чрез насърчаване на ученето чрез преживяване и работата в екип /в рамките на дългосрочна преподавателска задача/;

4. създаване на транснационална мрежа от учители в детски градини чрез използване на мрежовата платформа eTwinning и създаване на дългосрочно стратегическо партньорство за транснационално сътрудничество в областта на образованието.

Проектът има две основни целеви групи:

- Учители от детски градини от град Лудбрег-Хърватия, град Кочани-Северна Македония, град Кушадасъ-Турция и град Велинград-България.
- Деца, които посещават образователни програми в гореспоменатите детски градини (като се има предвид, че крайни бенефициенти на дейностите по проекта ще бъдат и всички следващи поколения деца, които ще посещават програмите на детските градини в бъдеще).

Дългосрочните очаквани резултати от реализацията на проекта са:

- ✓ Нов иновативен образователен подход за прилагане на теми, свързани със STE(A)M, в детските градини, който може да се използва в обучението на настоящите и бъдещите поколения деца, които посещават образователната им програма;
- ✓ Прилагане на STE(A)M класна стая като образователна среда, както и на атрактивна и ефективна методика на обучение в процеса на предучилищното образование;
- ✓ Създаване на учителска мрежа чрез използване на модула eTwinning като основна предпоставка за по-нататъшно партньорство и сътрудничество за повишаване на уменията и компетенциите на учителите чрез обмен на добри практики;
- ✓ Създаване на стратегически план за действие за транснационално сътрудничество между различни социално-икономически организации от районите на Кочани, Велинград, Кушадасъ и Лудбрег в областта на предучилищното образование с цел стимулиране на неговото развитие чрез използване на добри практики и иновативни образователни методи;
- ✓ Повишаване на привлекателността на образователния процес за децата в детските градини с прилагане на образователни методи за учене чрез правене;
- ✓ Повишаване на осведомеността на регионално, национално и международно равнище относно значението на STE(A)M класната стая и ползите, които този образователен метод предлага за по-привлекателен и ефективен образователен процес в детските градини (чрез материали за разпространение, събития за мултиплициране на проекта и др.)
- ✓ Вследствие на това ще се повиши интересът на по-голям брой деца да изберат технологично ориентирана кариера/образователен път, което ще осигури на европейския пазар на труда по-голям брой инженери и технолози и ще допринесе за конкурентоспособността на икономиката на Съюза.

1. Описание на съществуващата ситуация в процеса на предучилищно образование в районите на Лудбрег, Кочани, Велинград и Кушадасъ

1.1. Преглед на образователната система в Лудбрег, Хърватия

1.1.1. Образователна система в Хърватия

Осемгодишното начално образование в Република Хърватия е задължително и бесплатно за всички деца на възраст от шест до петнадесет години. Това се отнася за всички деца с постоянно местожителство в Република Хърватия, независимо от тяхното гражданство.

Има три сегмента на началното образование. Задължително начално образование, провеждано в обикновени начални училища и специални институции за ученици със затруднения в развитието, художествено образование в начални училища по музика и танци и начално образование на възрастни, провеждано в обикновени училища и специализирани институции. Началното музикално образование се провежда и в някои обикновени начални училища като отделна образователна програма.

Ориентацията на хърватската и националната образователна политика към създаване и развитие на общество, основано на знанието, се съдържа в документа, озаглавен "План за развитие на образователния сектор за периода 2005-2010 г.", който е приет от правителството на Република Хърватия на 9 юни 2005 г.

Промените са инициирани на всички нива на образователната система. Основната цел на промените е да се подобри качеството и да се постигне напредък в образователната система на всички нива.

Хърватският национален образователен стандарт е създаден като основа за промени в учебната програма и методите на работа в системата на началното училище с цел да се развие "училище, съобразено с нуждите на учениците". Целта на Националния център за космически изследвания е разтоварване на учебния процес чрез изоставяне на излишните образователни програми, въвеждане на съвременни методи на преподаване, основани на изследователски уроци и индивидуална и групово работа, както и на приложими знания и умения.

Средното образование осигурява на всеки, след завършване на основното образование, при равни условия и въз основа на индивидуалните възможности, възможност за придобиване на знания и компетентности, необходими за навлизане на пазара на труда и за продължаване на образованието във висши учебни заведения.

Средното образование се предоставя от средни училища и други юридически лица и включва различни видове и форми на обучение, образование, квалификация и подготовка, които се осъществяват в съответствие с разпоредбите на Закона за основното и средното училищно образование (Държавен вестник на Република Хърватия, 87/2008, 86/2009, 92/2010, 105/2010-кор., 90/2011, 16/2012, 86/2012, 94/2013 и 152/2014).

Институциите в средните училища са: ученически общежития в средните училища. Програмите на средните училища са следните:

- програми за получаване на диплома за средно образование;
- програми за придобиване на диплома за средно специално образование;
- програми за придобиване на основна професионална степен;
- програми за квалификация и обучение.

Средните училища, в зависимост от вида на предлаганата от тях програма, са следните:

- гимназии;
- професионални или търговски училища;
- училища по изкуствата.

Гимназиите подготвят за продължаване на образованието във висши учебни заведения, професионалните училища подготвят за навлизане на пазара на труда или дават възможност да продължите образованието си във висши учебни заведения, а в училищата по изкуствата се придобиват знания, развиване на умения, способности и творчество в различни области на изкуството.

1.1.2. Образование в Лудбрег

Предучилищното образование в Лудбрег се предлага в три детски градини, които имат капацитет за треста деца от района на Лудбрег.

Детска градина "Радост" в Лудбрег разполага със 7 образователни групи и една група по съкратената предучилищна програма. За осъществяването на възпитателната работа се грижат 14 възпитатели и един психолог като професионален сътрудник, а за другите задачи по почистване, готвене, счетоводство и организация тя разполага с 6 служители. Детската градина е собственост на звеното за местно самоуправление на град Лудбрег.

В рамките на редовната програма за начално образование децата посещават програми за изучаване на английски и немски език, провеждани от подготвени учители по програма, верифицирана от Министерството на образованието и науката. Децата, които желаят могат да посещават програма за религиозно образование по католически катехизис, водена от нашите педагози с изпълнен каноничен мандат, верифициран от компетентното министерство.

Предучилищната програма за по-големите деца е част от редовната програма, а по-кратката предучилищна програма за деца, които не са в детска градина, се провежда в следобедните часове. Родителите имат възможност да започнат с адаптивната занималня за детето, преди да се запишат в детската градина, за да може детето лесно да се адаптира, а родителят да знае за начина им на работа.

Децата с увреждания и децата от националните малцинства са интегрирани в групи и се осигурява помощ при работа с психолог.

Детската градина участва във всички прояви на нашия град и си сътрудничи със сдружения, институции и организации по различни проекти с цел включване на децата в живота и работата на близкото им обкръжение, повлияно от други деца и родители.

В детска градина "Искрица" се обучават максимум 85 деца. В детската градина работят осем служители. Детската градина изпълнява основна цялостна програма за предучилищно образование, а от кратките програми изпълнява програма за ранно изучаване на английски език, религиозна програма и програма за работа с надарени деца. Също така детската градина разполага с адаптационни играчки.

В момента в детската градина " Усмивка " работят 9 служители на пълен работен ден. Детската градина си сътрудничи с 2 външни сътрудници - психолог, логопед и възпитател. Детската градина започва работа с максимум 110 деца в три образователни групи: детска ясла, група за по-малките и група за по-големите деца на детската градина. Освен редовната програма в детската градина се организират религиозна програма и работилници за деца.

Началното училище в Лудбрег е обществена институция за общо образование на деца и младежи. Училището извършва образователни и тренировъчни дейности. Началното образование в Република Хърватия се регламентира от Закона за образованието в началните и средните училища и следователно начално училище в Лудбрег осъществява задължително и редовно начално образование. Освен това извършва дейност по основно музикално образование за следните програми: пиано, китара, акордеон, блокфлейта, флейта, кларинет, тромпет, туба, саксофон, барабан и развитие на гласа (солфеж). Училището работи въз основа на училищния учебен план, годишния план и програма за работа.

Днес началното училище в Лудбрег има общо 36 отдела - 17 отделения за класно обучение и 16 отделения за предметно обучение. В училището се обучават общо 904 ученици - 354 ученици от 1 до 4 клас и 381 ученици от 5 до 8 клас. Също така в училището са създадени три отделения за ученици с увреждания, които се посещават от общо 19 ученици. Музикалният отдел на училището има шест отделения и в него се обучават 139 ученици.

В начално училище в Лудбрег освен редовните часове има и избираеми часове, в които учениците могат да изберат допълнителен предмет като информатика, немски език или катехизис. Освен това училището организира различни извънкласни дейности, които имат за цел да активизират и мотивират учениците към училището и ученето. Също така чрез участието си в извънкласни дейности учениците придобиват нови умения и компетентности, които могат да им помогнат по време на цялото им обучение. Някои от извънкласните дейности са: драма, „млади“ изследователи, творчески работилници, работилници за изкуствата, игротека, читални, спортни дейности, танцови групи, хор, „млади“ техници, първа помощ и други.

Гимназията в Лудбрег предлага обучение в 4 годишни образователни програми:

- Обща гимназия
- Икономика – икономист

И 3 годишни програми за професионално образование:

- Ключар, Настройчик, Пекар (ЖМО – младши машинен оператор)
- Оператор на машина с компютърно цифрово управление – електронно табло
- Спомагателни професии (готвач, сладкар, градинар)

В допълнение към редовните часове в училището ще се провеждат допълнителни курсове, които ще позволят на учениците да приложат на практика придобитите знания и творчество, да придобият нови знания, умения, ценности и нагласи, които са от значение за учениците, така че по-късно да могат да се включат ефективно в живота им. Тази форма на обучение е предназначена за ученици, които проявяват особен интерес или талант в определена област на обучение и искат да научат повече или да се подготвят за всички нива на състезание.

Допълнителните занятия ще се организират в определен момент, когато такава форма ще е необходима на учениците, и ще включват активни дидактико-методически подходи като семинари, проекти, обучение на терен, наблюдение, проследяване и насърчаване на надарени ученици и подготовка за състезания. Допълнителното обучение е предназначено за онези ученици, които изпитват затруднения при усвояването на определена част от курса. Този вид обучение няма характер на непрекъснатост, но ще се поддържа според нуждите и потребностите на ученика от тези учебни области и/или предмети, от които има нужда. Извънкласните дейности са насочени към развитието на интересите и талантите на учениците в

различни области и ще се провеждат главно под формата на работа и проектно обучение, както и изучаване на чужди езици.

1.2. Преглед на образователната система във Велинград, България

1.2.1. Образователна система в България

Законът за предучилищното и училищното образование (в сила от 1.08.2016 г.) осигурява правната основа на цялостната образователна система в страната и установява правото на гражданите непрекъснато да повишават образованието и квалификацията си. Законът признава правото на образование на всички деца; гарантира равнопоставеност независимо от техния етнически или социален произход и населено място, в което живеят; осигурява условия и възможности за по-нататъшно развитие и постигане на високо ниво на знания в системата на образованието.

Българската образователна система традиционно е организирана в рамките на публичния сектор. Съществуват обаче редица частни училища на различни нива на обучение. Образованието в България се подпомага основно от държавата чрез Министерството на образованието и науката (МОН). На училищата се предоставя финансова автономия чрез финансова децентрализация и така наречените "делегирани бюджети". Чрез финансовата децентрализация се прехвърлят права и задължения, които са свързани със съставянето и изпълнението на бюджета (делегирани бюджети). Училищата имат повече оперативни права по отношение на съставянето и разходването на бюджета и изпълняват свои собствени независими политики.

Образованието и обучението на децата започва от детските градини. Те могат да бъдат държавни, общински или частни, в зависимост от вида на бюджета им. Детските градини са за деца на възраст между 3 и 6 години (когато започват първи клас). Предучилищните групи за деца на възраст 5 и 6 години са задължителни и могат да се провеждат както в детска градина, така и в начално училище. Готовността за училище се оценява в края на етапа на предучилищното образование чрез сравняване на придобитите резултати от обучението с резултатите от обучението, описани в държавните стандарти. В края на предучилищния етап се издава лично портфолио.

Училищното образование е безплатно в предучилищна, начална и средна степен в държавния сектор. То е задължително за децата на възраст между 5 и 16 години (0-8 клас). Степените на училищно образование в България са:

- начално образование (1-4 клас включително);
- прогимназиално образование (5-7 клас включително)
- първо гимназиално образование (8-10 клас включително);
- второ гимназиално образование (10-12 клас включително).

Училищата в България са държавни, общински, частни или духовни и според вида на обучението и преподаването, което предоставят - неспециализирани и специализирани. Според етапа или степента на образование неспециализираните училища са:

- начални училища (I - IV клас включително);
- основни училища (I-VII клас включително);
- средни училища (VIII-XII клас включително);
- общообразователни училища (I - X клас включително);
- гимназии (I-XII включително).

Началното образование обикновено започва, когато детето навърши седем години, но не са редки случаите, когато родителите смятат, че децата им могат да започнат първи клас на шестгодишна възраст. След завършване на четвърти клас учениците получават свидетелство за основно образование. За да получат диплома за основно образование, учениците могат да отидат в обикновено средно училище или да изберат да учат в общообразователно средно училище.

В повечето училища учебната година започва на 15 Септември и продължава до 15 или 30 Юни. Всяка учебна година има два срока. В повечето средни училища се изискват изпити за прием - матури. Учениците могат да избират измежду няколко различни вида училища, всяко от които предлага различна насоченост (например математика и природни науки или чужди езици).

1.2.2. Образователна система в община Велинград

- Предучилищно образование

Предучилищното образование е насочено към определена възрастова група от населението - деца на възраст от 3 до 6 години. То се осъществява в детски заведения, които според действащото законодателство (Закон за предучилищното и училищното образование - 2015 г.) се определят като детски градини.

Броят и капацитетът (броят на местата и броят на групите) на една детска градина се определя от броя на децата във възрастовата група от 3 до 6 години, както и от действащите разпоредби за минималния брой деца за формиране на детска група.

През учебната 2020/2021 г. в община Велинград функционират общо 8 детски градини. Броят и капацитетът на детските градини за периода 2018-2021 г. са представени в следващата таблица:

Таблица 1: Промени в броя и капацитета на детските градини в община Велинград

Учебна година	Детски градини	Деца	Места в детските градини		Преподаватели	Училищни и групи
		Общо	Общо	На 100 деца		
2018/2019	8	1071	1124	105.0	83	44
2019/2020	8	1025	1073	104.7	82	48
2020/2021	8	1106	1132	102.4	84	48

Източник: Национален статистически институт, "Образование и учене през целия живот".

За анализирания период няма промяна в мрежата от детски градини в общината. Капацитетът на детските градини е съобразен с броя на обхванатите деца. Така на 100 броя деца се падат малко над 100 места. Средната заетост на 1 група в детската градина е в рамките на действащите стандарти. През годините тя варира от 20 до 23 деца в една група.

Разположението на детските градини по населени места показва, че 8 детски градини се намират в 4 населени места, а именно – град Велинград, село Драгиново, село Света Петка и село Грашево. Броят и капацитетът на детските градини по населени места са представени в следващата таблица:

Таблица 2: Териториално разположение на мрежата от детски градини в община Велинград

<i>Детски градини</i>	<i>Населени места</i>	<i>Деца</i>			<i>Общо групи</i>
		Общо	В яслени групи	В подготвителни групи	
ДГ "Фантазия"	Велинград	144	13		6
ДГ "Радост"	Велинград	111			4
ДГ "Слънчице"	Велинград	183	18		7
ДГ "Детски Рай"	Велинград	87			4
ДГ "Еделвайс"	Велинград	221		116	8
ДГ "Пролет"	Драгиново	140			5
ДГ "Юрий Гагарин"	Света Петка	117			6
ДГ "Кокиче"	Грашево	43			3

Източник: Общинска администрация – Велинград

В две от детските градини в град Велинград (ДГ "Фантазия" и ДГ "Слънчице") е разкрита 1 яслена група с общо 31 деца в "яслена" възраст. В най-голямата детска градина в общината (ДГ "Еделвайс") има и 4 подготвителни групи, които обхващат 5 и 6-годишни деца. Средната посещаемост на групите в детските градини варира в определени граници – от 14 деца в група в ДГ "Кокиче" в с. Грашево до 27-28 деца в ДГ "Пролет" в с. Драгиново и детските градини "Радост" и "Еделвайс" във Велинград.

- Училищно образование

Училищната образователна система е представена от мрежа от два вида училища:

- Общо образование
- Професионално

Общо образование: През учебната 2020/2021 година училищната мрежа в община Велинград включва 12 общообразователни училища.

Таблица 3: Общобразователни училища в община Велинград

Учебна година	Училища	Класове		Ученици		Ср. брой ученици в клас
		Общо	От 1 ^{ва} до 8 ^{ма} клас	Общо	От 1 ^{ва} до 8 ^{ма} клас	
2020/2021 г.	12	176	132	3614	2675	21

Източник: Национален статистически институт, "Образование и учене през целия живот".

Мрежата от общобразователни училища в община Велинград включва 6 основни училища, 2 комбинирани училища (от I до X клас) и 4 средни училища.

Таблица 4: Териториално разпределение на общобразователните училища в община Велинград

Училища	Населен район	Класове	Ученици	№ ученици в клас
СУ "Свети Свети Кирил и Методий "	Велинград	34	715	21
СУ "Васил Левски"	Велинград	25	570	23
ОУ "Неофит Рилски"	Велинград	19	455	24
ОУ "Христо Ботев"	Велинград	13	249	19
ОУ "Георги Бенковски"	Велинград	7	171	24
СУ "Методий Драгинов"	Драгиново	22	459	21
СУ "Христо Смирненски"	Света Петка	23	417	18
ОУ "Христо Ботев"	Абланица	4	38	10
Общобразователно училище "Иван Вазов"	Пашови	10	171	17
ОУ "Васил Левски"	Грашево	7	76	11
Общобразователно училище "Васил Левски"	Кръстава	10	165	17

ОУ "Д-р Петър Берон"	Биркова	7	84	12
----------------------	---------	---	----	----

Източник: Общинска администрация – Велинград

Професионално образование: на територията на общината има 3 професионални гимназии. И трите се намират в град Велинград - Професионална гимназия по дървообработване "Иван Вазов", която е общинско училище, Професионална гимназия по туризъм "Алеко Константинов" и Професионална гимназия по горско стопанство "Хр. Ботев", последните две са държавни училища.

Професиите, представени в трите професионални гимназии, са в съответствие с водещите икономически дейности в общината – горско и ловно стопанство, туризъм и дървообработване. Професионалните гимназии и техният капацитет (брой ученици и паралелки) са показани в следващата таблица:

Таблица 5: Вид и капацитет на професионалните училища в община Велинград

Вид и наименование на професионалното училище	Капацитет		Образователна инфраструктура		
	Брой ученици	Брой класове	Класни стаи	Работилници и	Стаи в училище
ПГ "Христо Ботев"	207	11	4	0	11
ПГ "Алеко Константинов"	406	20	6	4	18
ПГ "Иван Вазов"	132	5	8	9	0

Източник: Общинска администрация – Велинград

1.3. Преглед на образователната система в Кочани, Северна Македония

1.3.1. Образователна система в Северна Македония

Предучилищното образование в Северна Македония включва деца на възраст между 9 месеца и 6 години, т.е. деца от всички възрасти преди да започнат да посещават начално училище. Предучилищното образование и възпитание се осъществява в детски градини и е подвластно на Министерството на труда и социалната политика. Услугата по отглеждане, пълноценна грижа, дневни грижи, възпитание и образование в детските градини се извършва в няколко вида групи според възрастта на децата. Това са яслени групи (деца на възраст от 9 месеца до 3 години), детски градини (първа, втора и трета група деца, които обхващат деца на възраст от 3 до 6 години), смесени възрастови групи деца (деца на възраст от 1 до 6 години) и групи, в които се провеждат неинституционални форми на дейности.

Чрез този тип институции на децата се дава възможност да участват в образователната система от по-ранна възраст, като се осигуряват условия за развитие на детския потенциал чрез подходящи предучилищни програми. Поради голямото значение на ранната възраст за развитието на детето се посочва необходимостта от максимално обхващане на децата от 3 до 6 години, за да се осигурят по-добри условия за включването им в следващата подсистема на образованието.

В Националната програма за развитие на образованието е поставен акцент върху необходимостта от организиране на различни форми на предучилищно образование за децата от уязвимите групи като деца с умствени или физически увреждания, деца от слаборазвита среда (предимно селски райони), деца от социално застрашени семейства, деца от ромската общност и др.

На местно ниво, в застрашените селски райони и труднодостъпните места, освен целодневната грижа за децата в детските градини, все още се работи по реализирането на идеята за кратки форми на приобщаване, която представлява договорена версия на програмата за деца в предучилищна възраст, изготвена въз основа на нуждите и интересите в местната среда, предназначена предимно за деца на възраст между 3 и 6 години.

По данни на Държавната статистическа служба през 2020 г. (референтна дата 30 Септември) общият брой на децата в институциите за отглеждане и възпитание на деца – детски градини/центрове за ранно детско развитие, е 26 589, което представлява намаление с 30,2 % в сравнение с 2019 г. Годишните доклади през 2020 г. обхващат 96 институции за отглеждане и възпитание на деца, което е с 6,8 % по-малко в сравнение с 2019 г. Тези институции осигуряват здравни грижи, храна и дневен престой на деца в съответствие с потребностите им за развитие до 6-годишна възраст, организирани в няколко вида групи (групи за деца в етап на развитие до 2-годишна възраст, групи за деца в етап на развитие между 2-годишна и училищна възраст, комбинирани групи, групи за деца с увреждания, групи за деца – центрове за ранно детско развитие в рамките на детските градини, група за пилотни програми и групи за извънинституционални форми на дейност) и други групи (храна и престой).

Таблица 6: Брой на децата и институциите за отглеждане и възпитание на деца - детски градини/центрове за ранно детско развитие, 2020 г.

	2019		2020		2019/2020	
	Институции	Децa	Институции	Децa	Институции	Децa
Държавни институции за отглеждане и възпитание на деца - детски градини	68	36 687	68	25736	100,0	70,2
Частни институции за отглеждане и възпитание на деца - детски градини	24	1 023	21	695	87,5	67,9
Детски градини в рамките на частни училища с юридическа правосубектност	5	205	4	100	80,0	48,8
Центровете за ранно детско развитие като публичноправни субекти	–	–	1	13	–	–

Центрове за ранно детско развитие като частни юридически лица	4	121	1	5	25.0	4.1
Държавни детски градини в рамките на юридически лица за нуждите на служителите	1	50	1	40	100.0	80.0
Частно притежавани детски градини в рамките на юридически лица за нуждите на служителите	1	8	–	–	–	–

Таблица 7: Деца в институции за отглеждане и възпитание - детски градини/центрове за ранно детско развитие по възраст, 2020 г.

	Общ брой деца	Деца по възраст							
		до 1 година	1 годишна възраст	2 годишна възраст	3 годишна възраст	4 годишна възраст	5 годишна възраст	6 годишна възраст	7 годишна възраст и нагоре
2019	38 094	601	2 487	5 522	7 960	9 759	10 518	1 247	/
2020	26 589	306	1 225	3 317	5 523	6 986	7 577	1 655	/
2019/2020	69,8	50,9	49,3	60,1	69,4	71,6	72,0	132,7	/
Деца в етап на развитие до 2-годишна възраст	2 389	284	1 192	913	/	/	/	/	/
Деца в етап на развитие между 2-годишна възраст и училищна възраст	23 062	/	/	2 328	5 325	6 629	7 210	1 570	/
Комбинирана група	795	21	33	74	138	255	222	52	/
Деца с увреждания	117	1	/	/	2	19	31	46	18

Групи от деца - центрове за ранно детско развитие в рамките на детските градини	211	/	/	/	41	71	99	/	/
Групи за пилотни програми	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Група за извънинституционална форма на дейност	15	/	/	/	/	/	/	/	15
Други групи (храна и престой)	396	/	/	/	/	/	/	3	393

1.3.2. Образователна система в община Кочани

Кочани е град в източната част на Северна Македония, с население 38 092 души и е седалище на община Кочани. Градът се простира в северната част на Кочанската долина, покрай бреговете на река Кочани, където тя напуска планинските склонове и тече през долината.

Етническата структура на населението е следната

- Македонци: 90.3%
- Роми: 5.0%
- Турци: 3.0%
- Влахи: 0.5%
- Сърби: 0.2%
- Други: 1.0%

От религиозна гледна точка по-голямата част от населението е православно - 96 %, мюсюлмани - 3 %, католици - 0,3 % и други - 0,7 %.

Град Кочани разполага с четири основни училища:

- Основно училище "Никола Карев"
- Основно училище "Свети Свети Кирил и Методий"
- Основно училище "Раде Кратовче"
- Основно училище "Малина Попиванова"

Има и две средни училища:

- Гимназия "Люпчо Сантов" (специалност "Икономика")
- Гимназия "Гьошо Викентиев" (специалност електроника и машинна обработка)

Има и начално училище, специализирано в областта на музиката:

- Основно училище за музика "Ристо Юруков"

В града има и общинска библиотека "Искра".

В Кочани има едно държавно предучилищно заведение – детска градина "Павлина Велянова", една частна детска градина "Atichi" и един образователен център "Kliker".

Държавната детска градина "Павлина Велянова" има възможност да приеме 650 деца от предучилищна възраст (9 месеца – 6 години). Тя разполага с четири сгради в Кочани и една в Оризари, в които са записани 612 деца.

Таблица 8: Образователни групи

Сгради	Брой образователни групи	Брой учители	Брой помощник-учители
Бамби (BAMBI)	5	3	7
Звезди (Stars)	8	6	10
Слънчогледи (Sunflowers)	8	4	13
Цветя (Flowers)	7	4	12
Кокичета (Snowdrops)	2	2	2
Общо	30	19	44

От Август началото на строителния процес на новата сграда, която ще бъде част от детската градина, която сега е в заключителен етап и центъра за ранно детско развитие в Търкане, който също ще бъде част от детската градина не работи, поради световната пандемия на Ковид-19.

➤ *Сграда „БАМБИ“*

Това е основният обект на детската градина, която се намира в центъра на Кочани. Тя е първият построен обект и в нея се обучават 106 деца, които са разделени в 5 групи: 9 месеца - 2 години, 2-3 години, 3-4 години, 4-5 години и 5-6 години. В тази централна сграда работят 32 служители (административен персонал, педагогически персонал, технически персонал).

Таблица 9: Образователна група "БАМБИ"

Вид на групата	Брой групи	Нормативно	Зачислени деца
0-2 години	1	10 - 12 деца	15
2-3 години	1	12 - 15 деца	22
3-4 години	1	15 - 18 деца	23
4-5 години	1	18 - 20 деца	22
5-6 години	1	20 - 25 деца	24
Общо:	5	-	106

➤ *Сграда „ЗВЕЗДИ“*

Обектът „Звезди“ има 20 служители и в него се обучават 155 деца, които са разделени в 8 групи. Той също се намира в Кочани.

Таблица 10: Образователна група "ЗВЕЗДИ"

Вид на групата	Брой групи	Нормативно	Зачислени деца
0-2 години	2	10-12 деца	15

			15
2-3 години	2	12- 15 деца	19
			19
3-4 години	1	15 -18 деца	25
4-5 години	2	18 - 20 деца	19
			20
5-6 години	1	20- 25 деца	23
Общо	8		155

➤ Сграда „СЛЪНЧОГЛЕД“

Обектът „Слънчоглед“ има 21 служители и в него се обучават 175 деца, които са разделени в 8 групи. Той също се намира в Кочани.

Таблица 11: Образователна група "Слънчоглед"

Вид на групата	Брой групи	Нормативно	Зачислени деца
0-2 години	2	10 - 12 деца	14
			15
2-3 години	1	12 - 15 деца	25
3-4 години	1	15 - 18 деца	25
4-5 години	1	18 - 20 деца	25
			25
5-6 години	2	20 - 25 деца	22
			24
Общо	8	-	175

➤ Сграда „ЦВЕТА“

Обектът „Цветя“ има 19 служители и в него се обучават 137 деца, които са разделени в 6 групи. Той също се намира в Кочани.

Таблица 12: Образователна група "ЦВЕТА"

Вид на групата	Брой групи	Нормативно	Зачислени деца
0-2 години	1	10 - 12 деца	19
2-3 години	2	12 - 15 деца	25

			25
3-4 години	1	15 - 18 деца	23
4-5 години	1	18 - 20 деца	20
5-6 години	2	20 - 25 деца	24
			22
Общо:	6	-	137

➤ *Сграда „КОКИЧЕТА“*

Обектът „Кокичета“ има 5 служители и в него се обучават 39 деца, които са разделени в 2 групи. Този обект се намира в Оризари.

Таблица 12: Образователна група "Кокичета"

Вид на групата	Брой групи	Нормативно	Зачислени деца
Смесена група 2-6 години	2	10 – 20 деца	19
			20
Общо	2		39

1.4. Преглед на образователната система в Кушадасъ, Турция

1.4.1. Образователна система в Турция

Турската образователна система е под надзора и контрола на държавата, а именно на Министерството на националното образование. Съгласно Конституцията на Република Турция всеки има право да получи образование. Националната образователна система на Турция включва формално и неформално образование.

Формалното образование обхваща предучилищното, началното, средното и висшето образование. Началното и средното образование в Турция се финансира от държавата. Образованието в държавните училища за деца на възраст от 6 до 18 години е безплатно в държавните училища.

Задължителното образование в Турция е с продължителност 12 години. Началното и средното образование в Турция е представено по системата "4+4+4", при която първото ниво на началното образование продължава 4 години, последвано от второ ниво на началното образование за 4 години и средно образование за 4 години.

Нива на турската формална образователна система:

1. Предучилищното образование в Турция не е задължително и се предлага от детски градини, ясли, дневни центрове и други детски заведения. Деца на възраст от 3 до 6 години могат да посещават тези предучилищни заведения. В Турция има както частни, така и държавни детски градини.
2. Началното образование в Турция е за деца на възраст от 6 до 14 години. Тази образователна степен е задължителна за посещаване и е разделена на две нива:
 - Ниво 1: Продължителността на това ниво е 4 години и обхваща класове от 1 до 4.
 - Ниво 2: Продължителността на това ниво е 4 години и обхваща класовете от 5 до 8.

Сертификат: Учениците, които завършат успешно основното си образование, получават диплома за основно образование.

Средното образование в Турция е задължително и е за деца на възраст от 15 до 17/18 години. Средното образование е с продължителност 4 години. Това образование се предлага от средни училища (Lise). За тези училища отговаря правителството, а обучението в тях е бесплатно. Средно образование в Турция се състои от общо, професионално и техническо образование. Тази образователна степен подготвя учениците за висше образование или за професия.

Общо средно образование: Децата на възраст от 15 до 18 години могат да учат общо средно образование. Тази степен на средно образование се състои от гимназии, анадолски гимназии по изобразително изкуство, гимназии с преподаване на чужди езици, гимназии по природни науки и гимназии по социални науки.

Професионално и техническо средно образование: Това средно образователно ниво подготвя учениците за определена професия или за висше образование. Това средно образователно равнище се състои от техническите училища за момчета, религиозните училища, техническите училища за момичета, училищата за здравно образование, училищата за търговия и туризъм, специалните училища, многопрограмените гимназии и частните образователни училища.

Изпит: В края на средното образование учениците трябва да се явят на входен изпит за университет. Учениците, които издържат успешно университетския изпит, могат да кандидатстват за висше учебно заведение в Турция.

Неформалното образование е предназначено за млади хора, които не могат да посещават училище или не са успели да завършат образованието си.

ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Учениците, които завършват тези гимназии, имат право да продължат обучението си във висше учебно заведение, ако издържат приемния изпит за университет. Системата на висшето образование в Турция се състои от университети, технологични институти, професионални училища и други висши училища.

1.4.2. Образователна система в Кушадасъ

Предучилищното образование на възраст от 0 до 3 години се предлага в частни заведения, които в повечето случаи са центрове за грижи. Предучилищното образование в Кушадасъ за деца на възраст 3-6 години се предлага в пет обществени детски градини, които имат капацитет за 650 деца от района на Кушадасъ.

Детските градини Melahat Kıvanç Anaokulu, Mücella Emgin Anaokulu, Cihan Çeliksoy Anaokulu, Evliya Çelebi Anaokulu и Davutlar Anaokulu имат три групи предучилищни програми, а 14 начални училища имат подготвителни програми за 6-годишни деца. Всички детски градини са

държавни училища и са звена на Националната образователна дирекция в Кушадасъ. Понастоящем в детските градини и началните училища работят общо 45 предучилищни учители. Средният брой на децата на година във всички програми е 1100.

В рамките на редовната програма за предучилищно образование децата посещават програми за изучаване на английски език, провеждани от образовани учители по програмата, проверена от Министерството на националното образование.

Родителите имат възможност за своите деца да имат клубове по народни танци, спорт, изкуства, занаяти и други клубове в детските градини, които варират според уменията на учителите и възможностите на детската градина.

Децата с увреждания и децата от национални и международни малцинства са интегрирани в групи и имат програма за приобщаващо образование.

Детските градини участват във всички фестивали на Кушадасъ и Турция и си сътрудничат със сдружения, институции и организации по различни проекти, с цел децата да бъдат включени в живота и работата на непосредствената им среда, повлияни от други деца и родители.

В Кушадасъ има 14 начални училища за първо ниво. Училищата следват националната образователна програма. Началното образование в Турция се състои от основно обучение по турски език, математика, житейски умения, музика, спорт и религия.

В Кушадасъ има 10 начални училища от второ ниво. В училищата се преподават турски език, математика, природни науки, английски език, религия, обществени науки, спорт, музика, ИКТ, технологии и визуални изкуства.

В Кушадасъ има 6 средни общообразователни училища и 5 професионални гимназии. Общообразователните гимназии подготвят децата за системата на висшето образование. След завършване на училището децата се явяват на приеман изпит за университет и според резултатите от изпита кандидатстват за университетски програми. Професионалните гимназии следват програми според нуждите на района и на Кушадасъ. Има много програми, като например "Туризмъ", която е основната икономическа област на Кушадасъ, и в Професионалната гимназия "Ada" се преподават предмети, свързани с туризма. Програмите на професионалните училища в Кушадасъ;

- Храни и напитки
- Аниматори в хотели
- Настаняване и пътуване
- Грижа за децата
- ИКТ
- Електричество и електроника
- Строителни технологии
- Климатични инсталации
- Морски технологии
- Козметика и грижа за косата
- Графика и фотография
- Офис мениджмънт

Общо в Кушадасъ има 53 държавни образователни институции. 1206 учители преподават на 14872 ученици в 661 паралелки в община Кушадасъ. Тези цифри не включват Центъра за обществено образование и Центъра за професионално образование.

Център за обществено образование, е център, в който хората могат да получат обучения и курсове за всичко - от всякакви социални, артистични, професионални или основни умения. Дори курсовете за ограмотяване се предлагат индивидуално. Общественият образователен център обслужва над 15 хил. души, като им предоставя курсове в цяла Провадия, в училища, на обществени места и на частни места. След завършване на курсовете хората получават сертификати.

Центърът за професионално образование обучава над 1 хил. души, които са напуснали рано училище, искат да сменят професията си или искат да получат професия. Хората посещават теоретични занятия веднъж седмично и работят на частни места през цялата седмица. След като завършат обучението си, те получават сертификата за усвоени умения.

2. Анализ на предизвикателствата в предучилищното образование

Днес организацията на процеса на предучилищно образование се разглежда по нов начин не само по отношение на качеството, но и по отношение на педагогическите взаимоотношения, т.е. целият образователен процес се организира от гледна точка на детето, като му се признава ролята на равноправен партньор в образователния процес. Учителите в предучилищна възраст се сблъскват с редица предизвикателства в ежедневието си. Често те се сблъскват с трудностите при съставянето на учебната програма, справянето с различните нужди на децата едновременно и съобщаването на дребни подробности за децата на родителите.

В рамките на този проект установихме какво се случва в предучилищното образование в четири общини – Лудбрег, Велинград, Кочани и Кушадасъ.

В тази глава ще бъдат представени предизвикателствата пред предучилищното образование в четирите региона, както и адекватните мерки, които трябва да бъдат предприети с цел неговото подобряване.

Предизвикателства:

- Претоварване с учебно съдържание.
- Липса на технологична наличност – трудно е да се закупи специфично оборудване от бюджета на детската градина; акцентът върху преподаването със съвременни технологии се поставя повече от всякога в момента, а детските градини не са оборудвани с подходящите инструменти, които да позволят дигитално образование на децата.
- Липса на транснационално сътрудничество между учителите в детските градини като възможност за прилагане на добри практики – бизнес класна стая, STEM класна стая.
- Необходимост от развитие на умения за работа в екип.
- Липса на персонал и знания за работа с уязвими групи.
- Липса на интерес от страна на родителите към образователните аспекти.

Мерки:

- Стандартизиране на обучението чрез прилагане на методи за предучилищно образование.
- Занятията в предучилищна възраст трябва да бъдат много ясни и конкретни.
- Осигуряване на достъп до цифрови технологии в детските градини – цифровите технологии (ЦТ) могат да подпомогнат обучението на децата и да обогатят експериментите в игрите, да укрепят професионалното развитие на педагозите и да улеснят комуникацията между детските градини и родителите.
- Създаване на транснационална мрежа от предучилищни учители за добри практики и обмен на опит.
- Даване на възможност на учителите да придобият допълнителни умения за работа с деца в предучилищна възраст, обучение по нови методи на обучение, свързани с актуални социални теми и събития, обучение в областта на работата с деца с увреждания и уязвими групи.
- Социално приобщаване – работа с уязвими групи: приобщаваща професионализация за разнообразна работна сила – политики за продължаващо професионално развитие, които включват асистенти, подходи за обучение, основано на практиката, и специални възможности за професионализация, предназначени за асистенти от малцинствени, маргинализирани или необлагодетелствани среди.
- Интеграция на родителите в предучилищното образование.